

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 121

**Issues in Western Philosophy (Metaphysical Issues)
(123310)**

P. Pages : 4

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write answers on **any four** of the following.

- a) State & briefly explain Descartes's concept of self.
- b) Explain the realism of Moore.
- c) State the theory of Causation.
- d) What is Determinism?
- e) Explain the concept of Design.
- f) Explain the Cosmological argument for the existence of God.

2. State & discuss Hume's view's regarding causation.

OR

Explain the idealism of Hegel.

3. What is St. Anselm's concept of God? Discuss.

OR

What is determinism? Is it compatible with freedom? Explain.

4. What is the problem of evil? Explain.

OR

What is universal? Discuss the realist & conceptualist views of universals.

5. Write short notes on **any two** of the following.

- i) Nominalism.
- ii) Kant's concept of time.
- iii) Newton's concept of space.
- iv) Zeno's paradox of time.

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

- a) डेकार्टची स्व ची संकल्पना सांगा व ती स्पष्ट करा.
- b) मूरचा वास्तववाद स्पष्ट करा.
- c) कारणतावादी उपपत्ती स्पष्ट करा.
- d) नियततत्त्ववाद म्हणजे काय?
- e) 'प्रतिक' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- f) ईश्वराचे अस्तित्व सिद्ध करण्यासाठी देण्यात येणारी विश्वोपत्तीशास्त्रीय उपपत्ती स्पष्ट करा.

2. कारणतेविषयी ह्युमचे विचार सांगा व चर्चा करा.

किंवा

हेगेलचा चिद्वाद स्पष्ट करा.

3. संत अँसेल्म यांची ईश्वर संकल्पना कशी आहे? चर्चा करा.

किंवा

नियततत्त्ववाद म्हणजे काय? तो स्वातंत्र्याशी सुसंगत असतो काय?

4. दुरिताची समस्या म्हणजे काय? चर्चा करा.

किंवा

सामान्य म्हणजे काय? सामान्यविषयक वास्तववादी व संकल्पनावादी दृष्टिकोनांची चर्चा करा.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा.

- a) नामवाद.
- b) कांटची कालाची संकल्पना.
- c) न्यूटनची स्थलाची संकल्पना.
- d) झेनोचे कालाविषयी विरोधी विचार.

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 112

Issues in Indian Philosophy (Issues in Epistemology)
(113320)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write Answers on **any Four** of the following. 12
 - 1) Explain the concept of Yatharth knowledge.
 - 2) Explain the nature of Sabda pramana.
 - 3) Bringout the concept of Asiddha Hetvabhasa.
 - 4) State the significance of Udaharana in Anumana.
 - 5) Discuss Arthapatti as an independent Pramana.
 - 6) Explain the concept of Prama.
2. State and discuss the Charvaka view regarding Pramanans. 12

OR

Explain fully the nature of Vidya and Avidya. 12
3. Give brief information about the epistemology of any two of the main schools of Buddhism. 12

OR

Explain fully the kinds of Pratyaksha in Nyaya. 12
4. Explain and compare the concepts of swatah pramanya and Paratah pramanaya. 12

OR

Explain the Pramanas accepted by advaita Vedanta. 12
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
 - 1) Kinds of Khyati. 2) Anuman as Pramana.
 - 3) Distinguish between Prama and Aprama.
 - 4) Upamana.

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या-शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या. 12
 - 1) यथार्थ ज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) शब्द प्रमाणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 3) असिद्ध हेत्वाभासाची संकल्पना विशद करा.
 - 4) अनुमानातील उदाहरणाचे महत्त्व सांगा.
 - 5) अर्थापत्ती - एक स्वतंत्र ज्ञान प्रमाण म्हणून चर्चा करा.
 - 6) प्रमाची कल्पना स्पष्ट करा.
2. चार्वाकाचे प्रमाणविषयक विचार सांगून त्यांची चर्चा करा. 12
 किंवा
 विद्या आणि अविद्या यांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा. 12
3. बौद्ध दर्शनाच्या प्रमुख विचारधारांमधील कोणत्याही दोहोंनी स्विकारलेल्या ज्ञानशास्त्रीय मतांची थोडक्यात माहिती द्या. 12
 किंवा
 न्यायदर्शनानुसार प्रत्यक्ष प्रमाणाचे प्रकार सविस्तर सांगा. 12
4. स्वतः प्रामाण्य व परतः प्रामाण्य या संकल्पना स्पष्ट करून त्यांची तुलना करा. 12
 किंवा
 अद्वैत वेदांताने स्विकारलेली प्रमाणाची संकल्पना स्पष्ट करा. 12
5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहांवर थोडक्यात टिपा लिहा. 12
 - 1) ख्यातीचे प्रकार.
 - 2) अनुमान - एकप्रमाण.
 - 3) प्रमा आणि अप्रमा यातील फरक.
 - 4) उपमान.

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 122

**Issues in Indian Philosophy (Metaphysical Issues)
(123320)**

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write answers on **any four** of the following.

- 1) Explain the concept of Purusa.
- 2) Bring out the concept of Satkaryavada.
- 3) Explain the concept of sat.
- 4) What is the nature of self?
- 5) What is Antahkarana 'Chatushtaya'?
- 6) State the meaning of 'Jagat'.

2. Discuss the concept of Universals understood by Nyaya.

OR

Discuss the concepts of 'Sat' & 'Asat' according to Jainism & Buddhism.

3. What is the relation between ishvara, Jiva & Jagat according to ramanuja?

OR

Explain the concept of "Moksha" according to Vedanta & Jaina.

4. State & examine the Nyaya arguments for the existence of god.

OR

Explain in detail the classification of Karana's.

5. Write short notes on **any two** of the following.

- | | |
|-------------------|--------------------|
| i) Sakshi. | ii) Atma & Brahma. |
| iii) Arambhavada. | iv) Abhasvada. |

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात उत्तरे द्या.
 - 1) 'पुरुषाची' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) 'सत्कार्यवादाची' संकल्पना विशद करा.
 - 3) 'सत्'ची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 4) 'स्व' चे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 5) अंतःकरण चतुष्टय म्हणजे काय.
 - 6) 'जगताचे' स्वरूप व अर्थ स्पष्ट करा.
2. नैय्यायिकांस अभिप्रेत असलेली 'सामान्य' या संकल्पनेची चर्चा करा.
किंवा
जैन व बौद्ध दर्शनास अभिप्रेत असलेल्या सत् व असत् या संकल्पना स्पष्ट करा.
3. रामानुजाचार्यांच्या मते ईश्वर, जीव आणि जगत यांच्यात कोणता संबंध आहे?
किंवा
वेदान्त व जैन मतानुसार मोक्षाची संकल्पना स्पष्ट करा.
4. ईश्वराच्या अस्तित्वाकरीता नैय्यायिकांनी दिलेले युक्तिवाद स्पष्ट करून त्याचे परिक्षण करा.
किंवा
कारणांचे वर्गीकरण सविस्तर स्पष्ट करा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा.
 - i) साक्षी
 - ii) आत्मा आणि ब्रह्म
 - iii) आरंभवाद
 - iv) आभासवाद

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 123

Inductive Logic and Research Methodology (123330)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write answers on **any four** of the following.

- i) What is research methodology?
- ii) What is the nature of Induction?
- iii) Bring out the concept of Hypothesis.
- iv) What is the nature of experiment?
- v) Explain the concept of verification.
- vi) State the meaning of observation,

2. State & discuss mill's method of difference.

OR

State and examine the problem of Induction.

3. Explain fully the methods and techniques of data-collection.

OR

Explain briefly Hypothetical view of social science.

4. Distinguish between observation & experiment.

OR

Distinguish between inductive & deductive inference.

5. Write short notes on **any two** of the following.

- i) Survey method.
- ii) Popular notion of cause.
- iii) Questionnaire schedule.
- iv) Deductive fallacies.

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे द्या.
 - i) 'संशोधन पध्दती' म्हणजे काय?
 - ii) विगमनाचे स्वरूप सांगा.
 - iii) अभ्युपगमाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - iv) प्रयोगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - v) 'निकषणक्षमता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - vi) निरीक्षणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
2. मिलची व्यतिरेकी पध्दती स्पष्ट करून तिची चर्चा करा.
किंवा
विगमनाची समस्या स्पष्ट करून तिचे परिक्षण करा.
3. माहिती संग्रहणाची पध्दती व प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
सामाजिक शास्त्राचा अभ्युपगमीय विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.
4. निरीक्षण आणि प्रयोग यातील भेद स्पष्ट करा.
किंवा
वैगमनिक व नैगमनिक अनुमानातील भेद स्पष्ट करा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहांवर टिपा लिहा.
 - 1) सर्वेक्षण पध्दती.
 - 2) कारणाची सर्वमतीय संकल्पना.
 - 3) प्रश्नावलीचे वेळपत्रक.
 - 4) नैगमनिक तर्कदोष.

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 113
Traditional Logic
(113330)

P. Pages : 4

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write answers on **any four** of the following. 12
 - i) Explain logic as a formal science.
 - ii) State the meaning of logical concepts truth and validity.
 - iii) Bring out the limitations of traditional logic.
 - iv) Explain shortly the argument and its form.
 - v) State the rules for conversion.
 - vi) Define the following propositions,
 - i) A proposition
 - ii) E proposition
2. Explain fully the concept of fallacy. 12

OR

Explain fully the traditional classification of propositions.

3. State the nature and rules of categorical syllogism.

12

OR

State the rules for obversion with illustrations.

4. Describe and explain the square of opposition.

12

OR

What is inference ? Explain the nature of deductive and inductive inference.

5. Write short notes on **any two** of the following.

12

i) Dilemma.

ii) Fallacy of petitio principia.

iii) Doctrine of the distribution of terms.

iv) Nature of mediate & immediate inference.

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. पूढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे द्या.

12

- 1) तर्कशास्त्र-एक आकारिक शास्त्र या दृष्टिने स्पष्ट करा.
- 2) सत्यता आणि वैधता या तर्कशास्त्रीय संज्ञांचे अर्थ सांगा.
- 3) पारंपारिक तर्कशास्त्राच्या मर्यादा विशद करा.
- 4) युक्तिवाद आणि युक्तिवादाकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- 5) परिवर्तनाचे नियम सांगा.
- 6) खालील विधानांची व्याख्या द्या.

- 1) A विधान
- 2) E विधान

2. तर्कदोषाची संकल्पना सविस्तरपणे विशद करा.

12

किंवा

विधानांचे पारंपारिक वर्गीकरण पूर्णतया स्पष्ट करा.

3. निरूपाधिक संविधानाचे स्वरूप व नियम सांगा.

12

किंवा

प्रतिवर्तनाचे नियम पूर्णतया सोदाहरण स्पष्ट करा.

4. विधान प्रतियोगाच्या चौरसाचे वर्णन व स्पष्टीकरण द्या. 12

किंवा

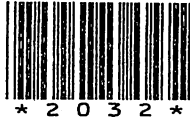
अनुमान म्हणजे काय ? निगामी व विगामी अनुमानांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा. 12

- 1) उभयापत्ती.
- 2) चक्रापत्ती तर्क दोष.
- 3) पद वितरितता सिध्दांत.
- 4) व्यवहित आणि अव्यवहित अनुमानांचे स्वरूप.

Seat Number

--	--	--	--	--	--



PHI 124

Study of Classical Texts : Yoga and Samkhya (123340)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All question carry equal marks.

1. Write answers on **any four** of the following.
 - a) What is the Bahiranga of Yoga? Explain.
 - b) State and discuss the concept of Chitta bhumi.
 - c) What is Yoga?
 - d) State the meaning of Dhyana.
 - e) What is the nature of 'Yam'?
 - f) What is the difference between Sabiji & Nirbija Samadhi?
2. What is the Klesha? How can Kleshas be overcome?
OR
 Explain fully the concept of samadhi according to 'Patanjali'.
3. Discuss the sutra 'अथ त्रिविध दुःखात्यन्त निवृत्ति रत्यन्तपुरुषार्थ' from the sankhya sutra of Kapila.
OR
 Discuss the sutra 'संहत् परार्थत्वात् पुरुषस्य' from the sankhya sutra of Kapila.
4. Discuss the sutra 'योगचित्तवृत्ति निरोधः' from yogsutra.
OR
 Discuss the concepts of Pratyahara, Dharana & Dhyana.
5. Write short notes on **any two** of the following.

i) Abhyasa & Vairagya	ii) Kriyayoga.
iii) Asana	iv) Purusha & Prakruti.

मराठी रूपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा.
 अ) योगाचे बहिरंग कोणते? स्पष्ट करा.
 ब) 'चित्तभूमी' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 क) 'योग' म्हणजे काय?
 ड) ध्यान म्हणजे काय?
 इ) यमाचे स्वरूप काय?
 फ) सबिज आणि निर्बिज समाधीतील फरक स्पष्ट करा.
2. क्लेश म्हणजे काय? क्लेश कसे दुर करता येतात?
 किंवा
 पतंजलीच्यामते समाधिचे सविस्तर स्वरूप स्पष्ट करा.
3. 'अथ दुःखत्यन्तनिवृत्तिरत्यन्त पुरुषार्थ' या कपिल मुनींच्या सांख्यसूत्राची चर्चा करा.
 किंवा
 'संहत् परार्थत्वात् पुरुषस्य' या कपिल मुनींच्या सांख्यसूत्राची चर्चा करा.
4. योगसूत्रातील 'योग च्चित्तवृत्तिनिरोधः' या सूत्राची चर्चा करा.
 किंवा
 प्रत्याहार, धारणा आणि ध्यान या संकल्पनांची चर्चा करा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा.
 i) अभ्यास आणि वैराग्य. ii) क्रियायोग.
 iii) आसन. iv) पुरुष आणि प्रकृती.
